

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD Aralık 2023, 3 (2): 211-232

Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Manevrası: İstanbul Sözleşmesi

Turkiye's Maneuver on International Law:
The Istanbul Convention

Sezai ÇAĞLAYAN¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Samsun
· sezai.caglayan@omu.edu.tr · ORCID > 0000-0002-8101-4660

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 08 Kasım/November 2023

Kabul Tarihi/Accepted: 24 Kasım/January 2023

Yıl/Year: 2023 | **Cilt-Volume:** 3 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 211-232

Atıf/Cite as: Çağlayan, S. "Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Manevrası: İstanbul Sözleşmesi"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 3(2), Aralık 2023: 211-232.

TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI HUKUK MANEVRASI: İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

ÖZ

Uluslararası andlaşmalar devletlerarası ilişkilerin geliştirilmesinde önemli enstrümanlardır. Doğru kullanıldığında devlet çıkarlarını maksimize edebilen andlaşmalar, aksi bir durumda ulusal ve uluslararası toplumda ilgili devletin imajını olumsuz etkileyebilir. İstanbul Sözleşmesi bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti için bir sınav mahiyetinde olmuştur. 2011’de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi toplantısına ev sahipliği yapan Türkiye, Avrupa Konseyi çatısı altında kadına yönelik şiddetin engellenmesine yönelik ilk müstakil girişimi başlatmasından dolayı insan hakları alanında bir başarıya imza atmıştır. Kısa bir süre içinde Sözleşme’den çekilmekte aynı oranda Türkiye’nin insan hakları görüntüsünü etkilemiştir. Bu çalışma, Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi serüvenini, Sözleşme’den çekilmenin mevcut ve prospektif etkilerini konu edinmektedir. İstikrar ortamının teyit edildiği Mayıs 2023 seçimleri sonrasında, İstanbul Sözleşmesi’ne dayalı olarak elde edilen iç hukuk kazanımları ile insan hakları alanındakiler başta olmak üzere Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası andlaşmaların, Türkiye’nin ve Türk vatandaşlarının hak ve menfaatlerini olumsuz etkileyecek şekilde politikada gündem maddesi yapılmamasına özen gösterilmesi gerekir. Bu yönde sergilenecek tavır, Türkiye’nin uluslararası toplumdaki imajı açısından önem arz etmekte olup, Türk toplumunun da çıkarına olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Sözleşmesi, Türkiye, Avrupa Konseyi, Uluslararası Hukuk, Uluslararası Andlaşmalar.

TURKIYE’S MANEUVER ON INTERNATIONAL LAW: THE ISTANBUL CONVENTION

ABSTRACT

International treaties are significant instruments in building inter-state relations. They may maximise states’ interest when used correctly or may jeopardise their images in the eyes of the national and international community. The Istanbul Convention has been a test for Turkey in this context. Turkey, the host of the meeting of the Committee of Ministers of the Council of Europe in 2011, made an achievement in human rights since she launched the first independent initiative to prevent violence against women under the umbrella of the Council of Europe. Contrary to this progress, the withdrawal from the Convention negated Turkey’s

human rights image. This study deals with Türkiye's adventure of the Istanbul Convention and the present and prospective effects of withdrawal from the Convention. After the May 2023 elections, in which the stability environment was confirmed, it is needed to exercise due care not to make national regulations based on the Istanbul Convention and the international agreements to which Türkiye is a party, mainly those concluded in the field of human rights, be agenda items in politics in a way that will adversely affect the rights and interests of Türkiye and Turkish citizens. An attitude to be taken in this direction will be beneficial for the country's image in the international community as well as the interest of Turkish society.

Keywords: Istanbul Convention, Türkiye, Council Of Europe, International Law, International Treaties.

GİRİŞ

Son dönemlerde ulusal ve uluslararası camianın önemli tartışma konularından biri haline gelen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, bilinen adıyla İstanbul Sözleşmesi (Amnesty International, 2021; Kanbur, 2021, ss. 354-355), kadınların ve ev içi bireylerin her türlü şiddete karşı korunması hususunda içeriğe sahip uluslararası bir insan hakları andlaşmasıdır (CoE, 2011; Resmi Gazete, 2012).^[1] 2011 yılında imzaya açılan Sözleşme'nin hazırlık görüşmelerinin ev sahibi ve ilk imzacısı Türkiye Cumhuriyeti'dir (CoE, 2011). Buna tezat bir şekilde, kısa bir sürede Sözleşme'den çekilen ilk taraf devlet de Türkiyedir. Çekilme kararının alınmasında Sözleşme'nin Türk aile yapısına zarar verdiği ve eşcinselliğe özendirdiği iddiasının etkili olduğu anlaşılmaktadır (İletişim Başkanlığı, 2021). Sözleşme'nin muhteviyatının yanı sıra, Türkiye'nin Sözleşme'den bir Cumhurbaşkanı kararı ile çekilmesi de ayrı bir tartışma konusu olmuştur.

Karar aleyhine yapılan itirazları değerlendiren Danıştay, çekilme usulünün Anayasaya aykırı olmadığı yönünde nihai kararını vermiştir (D10.D, 28.06.2021, E.2021/1747., 2021).

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin bir uluslararası hukuk enstrümanı olan İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinin mevcut ve prospektif etkilerini incelemektir. Uluslararası sözleşmelere taraf olabilme devlet olmanın önemli bir göstergesi

[1] İngilizce ismi "The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence" olan Sözleşme'nin Bakanlar Kurulu kararına yansıyan Türkçe çevirisi "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi"dir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde açıklanacağı üzere, Bakanlar Kurulu kararındaki "Aile İçi Şiddet" ifadesi yerine, "Ev İçi Şiddet" ifadesi kullanılacaktır.

olmakla birlikte bu göstergeye sahip devletler uluslararası toplumdaki imajlarını uluslararası sözleşmelere yaklaşımları ile belirler. Uluslararası toplumun bir parçası olan ve pek çok uluslararası inisiyatifte yer alan Türkiye, İstanbul Sözleşmesi özelinde uluslararası hukuk nezdinde imajını şekillendirmektedir. 2018’de yürürlüğe giren Başkanlık Hükümet sisteminin icraatlarından biri olan Sözleşme’den çekilme tasarrufunun, Mayıs 2023 seçimleri öncesi pragmatist bir yaklaşımla farklı cenahlarca ileri sürüldüğüne şahit olunmuştur. 14-28 Mayıs 2023’te yapılan seçimlerle politik tercihler netleşmiş olup, İstanbul Sözleşmesi ve buna bağlı olarak oluşturulan iç hukuk normları üzerinden tartışmanın devam ettirilmesi anlamsız hale gelmiştir. Zira çok sayıda uluslararası andlaşmaya taraf olup bugüne kadar az sayıda andlaşmadan çekilen Türkiye’nin insan hakları ile ilgili andlaşmalardan çekilmesi ile gündeme gelmesi hem devlet hem de millet adına faydalı olmayacaktır.

Bu çalışma giriş ve sonuç hariç dört başlıktan müteşekkildir. İlk olarak, Türkiye’nin uluslararası andlaşmalara yaklaşımları ele alınacaktır. İkinci olarak, İstanbul Sözleşmesi’nin kapsamına ve Türkiye’nin Sözleşmeyi kabul sürecine ve sonrasına yer verilecektir. Akabinde, İstanbul Sözleşmesi’ne yönelik tartışmalara değinilecektir. Son olarak, Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesinin etkileri değerlendirilecektir.

TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI ANDLAŞMALAR YAKLAŞIMI

Uluslararası hukuk normlarının oluşumu, egemen devletlerin iradelerine bağlıdır. Egemen devletler *jus cogens* normlara aykırı olmamak kaydıyla uluslararası hukuk normu ihdas etmede yetkili otoritelerdir (Liivoja, 2008, s. 583). Bu bağlamda Türkiye de egemen bir devlet olarak kendi çıkarları doğrultusunda hareket etme serbestisine sahiptir. Bu serbestinin sınırları Anayasa’da belirlenmiştir. T.C. Anayasası’nın 90. maddesi diğer bazı madde hükümleriyle (md. 15, 16, 42, 92) birlikte uluslararası hukuk ile Türk ulusal hukuku arasındaki ilişkiyi belirler (Resmi Gazete, 1982). Anayasa, andlaşmaların onaylanmasında iki usulün geçerli olduğunu belirtir. Devletlerle ve uluslararası örgütlerle yapılan andlaşmaların Cumhurbaşkanınca onaylanması kural olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin (TBMM) bir uygun bulma kanunu çıkarmasına bağlıdır. Belirli şartları taşıyan andlaşmalar ise TBMM’nin bir uygun bulma kanunu çıkarmasına bağlı olmadan, doğrudan Cumhurbaşkanınca onaylanabilir. Anayasa madde 90’ın 2. ve 3. fıkralarında bu tip andlaşmalar belirtilmiştir. Anayasa madde 90/4 gereğince de, Türk kanunlarına değişiklik getiren andlaşmaların onaylanması Meclisin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlanmıştır. 90. maddenin son fıkrasında yer alan “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz*” cümlelerinin devamına 2004 yılında yapılan değişiklikle şu cümle eklenmiştir: “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşma-*

larla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.”

Maddenin son fıkrasındaki ilk cümle uluslararası andlaşmaları kanuna eş değer kılarak Anayasa hükümlerini andlaşma hükümlerinin üzerinde tutmuştur. İkinci cümle ise kanunlara karşı açık olan yargı yolunu, kanunlara eşit olduğu ifade edilen andlaşmalara kapatarak aksi yönde bir görüntü çizmiştir. Bu fıkraya 2004'te yapılan ekleme uluslararası hukukun Türk hukuk sistemi üzerindeki etkisini artırdığını gösterme açısından oldukça önemlidir. Yapılan bu değişiklikle, uluslararası hukuk ile ulusal hukuk arasındaki monist-düalist ilişki biçimine dair tartışmalar gündeme gelmiştir (Pazarcı, 2015, ss. 24-26; Tekin Apaydın, 2018, s. 529). 90. maddenin mevcut halinde yer alan ifadelere bakıldığında düalist yaklaşımdan tam olarak kopulduğu söylenemese de 2004 değişikliği sonrası Türk iç hukukunun monist yaklaşıma yaklaştığına yönelik değerlendirmelerin yapılmasına zemin hazırlanmıştır (Tekin Apaydın, 2018).

Birleşmiş Milletler (BM) ile kurulan modern uluslararası hukuk sisteminin bir süjesi olan Türkiye, 25 Nisan 1945'te toplanan San Francisco Konferansına katılmış, kurucu 51 üyeden biri olarak 28 Eylül 1945'te BM Şartını onaylamıştır (UN, 2023). Müteakiben ise pek çok uluslararası andlaşmanın tarafı olmuştur. BM'nin resmî web sitesinde yer alan andlaşma koleksiyonundan Türkiye'nin taraf olduğu andlaşmalara bakıldığında, 30 Ağustos 2023 tarihi itibarıyla, bin civarında andlaşmaya taraf olduğu görülmektedir (UN, 2023). Bu sayı Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası andlaşmaların tümünü elbette yansıtmamaktadır. Taraf olunup bilahare değişiklik yapılan andlaşmalar bu sayıya dahildir. Lakin, BM Genel Sekreterliği nezdinde tescil edilmeyen andlaşmalar bu sayıya dahil edilmemiştir. Aynı arama yöntemleri kullanılarak BM andlaşma koleksiyonunda Türkiye'nin çekildiği andlaşmalar tarandığında ise sekiz sonuç ile karşılaşılmaktadır. Bunlardan en günceli 1965 *Vatandaşlığın Edinilmesine İlişkin Bilgi Değişimine Dair Sözleşme*'dir. 1970'te Sözleşme'ye taraf olan Türkiye, 30 Eylül 2010 tarihinde Sözleşme'den çekilmiştir. Türkiye'nin çekildiği bir önceki andlaşma, Avrupa Konseyi bünyesinde taraf olunan *Televizyon Yayınlarının Korunmasına İlişkin Avrupa Anlaşması* olup bu andlaşmadan 1991'de çekilmiştir. BM sisteminde Türkiye'nin çekildiği diğer andlaşmalar ise üçü Uluslararası Çalışma Örgütü, ikisi Birleşik Krallık depozitörlüğünde olan andlaşmalar olup çekilmeler 1999 öncesi gerçekleşmiştir.

Türkiye, BM dışında da uluslararası ilişkilerde aktif bir rol oynayarak farklı alanlarda bölgesel birliklere katılım göstermiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2023b). Mahiyeti dikkate alındığında Avrupa Konseyi, Türkiye'nin yer aldığı bölgesel birliklerin en kapsamlısıdır. 3 Ağustos 1949'da imzaya açılan Avrupa Konseyi Statüsü, 13 Nisan 1950'de Türkiye tarafından onaylanmıştır (CoE, 2023b). Avrupa Konseyi'nin andlaşma koleksiyonu incelendiğinde, Türkiye'nin Konsey çatısı altında akdettiği andlaşma sayısı 30 Ağustos 2023 itibarıyla 221'dir (CoE, 2023b). Öte yandan, ak-

dedilen altı andlaşma ise Türkiye tarafından tek taraflı olarak feshedilmiştir. Bu altı andlaşmadan sonuncusu 22 Mart 2021'de çekilinen İstanbul Sözleşmesidir. Bir önceki andlaşma ise 1 Ocak 1991'de yürürlüğe giren, 25 Mayıs 2020'de çekilinen *Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterileri ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi*'dir. 20 Haziran 1976'da yürürlüğe giren ve 7 Şubat 2019'da çekilinen *Hayvanların Uluslararası Nakliyat Sırasında Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi* de son dönemlerde Türkiye'nin çekildiği bir diğer andlaşmadır. 1976'da yürürlüğe giren *Televizyon Yayınlarının Korunmasına İlişkin Avrupa Anlaşması ve Protokolü* ile 1956'da yürürlüğe giren *Buluşlar için Patentlerin Uluslararası Sınıflandırmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi* sırasıyla 1989 ve 1998'de çekilinen diğer uluslararası andlaşmalardır.

BM ve Avrupa Konseyi andlaşma koleksiyonları Türkiye'nin taraf olduğu andlaşmaları göstermesi bakımından kapsayıcı niteliktedir (Dışişleri Bakanlığı, 2023a). Avrupa Konseyi çatısı altındaki bazı andlaşmalar BM koleksiyonunda da görülebilmektedir. Benzer şekilde, her iki koleksiyonda Türkiye'nin çekildiği/ feshettiği andlaşmalar da görüntülenmekte olup bu andlaşmaların toplam sayısı yirmiyi geçmemektedir. Bu çalışmanın esas önceliği Türkiye'nin çekildiği andlaşmaların incelenmesi olmadığından, bu konuda ayrıntılı bir tartışmaya girilmeyecek olup, İstanbul Sözleşmesi üzerinden çalışma takip eden başlıklar altında idame ettirilecektir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE TÜRKİYE'NİN SÖZLEŞMEYİ KABÜL SÜRECİ VE SONRASI

İstanbul Sözleşmesi'nin İçeriği ve Kapsamı

İstanbul Sözleşmesi 46 üyeli Avrupa Konseyi (CoE, 2023a) çatısı altında başlatılan bir girişimin ürünüdür. Sözleşme teknik olarak çok taraflı bir insan hakları sözleşmedir. Sözleşme'nin resmi dilleri İngilizce ve Fransızca olup, her iki dildeki metin de aynı derecede geçerlidir. 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan ve bu nedenle bu isimle anılan Sözleşme, 1 Ağustos 2014'te, sekizi Konsey üyesi olmak üzere toplamda 10 devlet tarafından onaylanarak o devletler bakımından yürürlüğe girmiştir (CoE, 2023d). 30 Ağustos 2023 itibarıyla, Sözleşme'yi onaylayan devlet sayısı 37 olup, yedi devlet henüz onay aşamasına geçmemiştir (CoE, 2023c). Devletler dışında, uluslararası hukuk kişisi olarak Sözleşme'yi 13 Haziran 2017'de imzalayan Avrupa Birliği (AB), 28 Haziran 2023'de onaylamıştır. Sözleşme'nin AB için yürürlüğe gireceği tarih ise 1 Ekim 2023 olarak belirlenmiştir.

81 madde ve bir ekten oluşan Sözleşme, başta Avrupa Konseyi ve BM çatısı altındakiler olmakla birlikte pek çok uluslararası sözleşmeye atıfla ve onları dikkate aldığını belirterek başlar (CoE, 2011). Sözleşme, toplumsal cinsiyet olgusu nede-

niyle kadına yönelik şiddete odaklanmakla birlikte erkeklerin de ev içi şiddetin mağduru olabileceğine yer vererek, kadına yönelik sınırsız bir pozitif ayrımcılık yapıldığına yönelik eleştirileri haksız çıkartmaktadır. Sözleşme genel hatları ile kadına karşı şiddeti ve ev içi şiddeti önlemeyi (CoE, 2011, md. 12-17), kadını ve ev içi şiddet mağdurlarını korumayı ve desteklemeyi (CoE, 2011, md. 18-28), ihlalleri soruşturmayı, kovuşturmayı ve cezalandırmayı (CoE, 2011, md. 5-6) ve de bu anlayışı bütüncül bir şekilde tüm politikalara entegre ederek, şiddetle mücadelede uluslararası iş birliği yapmayı içerir (CoE, 2011, md. 2,8). Bu açıdan Sözleşme sadece ona istinaden kabul edilen insan hakları düzenlemelerini değil (bkz. Resmi Gazete, 28239) bunların da ötesinde başta ceza kanunları olmak üzere pek çok ulusal düzenlemeyi ilgilendirir. Sözleşme'nin uygulanmasının denetimi ise bağımsız bir uzman kurulu olan GREVIO (*Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence*) tarafından gerçekleştirilir (CoE, 2011, md. 9).

Sözleşme'nin içeriğine dair en önemli hususlardan biri kadına yönelik şiddet dışında ev içi şiddeti konu edinmesidir. Her ne kadar Sözleşme'nin Türkçe resmi çevirisi "domestic violence" ifadesine karşılık olarak "aile içi şiddet" ifadesini tercih etse de "ev içi şiddetin" diğer kullanıma göre daha kapsamlı olduğu söylenebilir. Sözleşme'nin 3/b hükmüne göre aile içi şiddet, ev içi şiddetin alt unsurlarından sadece biri olarak kabul edilir. Madde 9'da ise nikahsız birliktelikler ile aynı evi paylaşp paylaşılmadığına bakılmaksızın eski eşler tarafından gerçekleştirilen her türlü şiddet eylemleri "ev içi şiddet" bağlamında sayılmıştır.

Sözleşme, şiddetin türlerine ilave olarak sebeplerine de yer vermektedir. Bu bağlamda sözde namusun korunması adına gerçekleştirilen ve neticesi ölümle sonuçlanan şiddet eylemlerinin önüne geçilmesi amaçlanır. Sözde namusun korunması gerekçesi ile şiddetin gerekçelendirilmesinin yarattığı sorunlara, Sözleşme'nin giriş bölümünde dikkat çekilmiştir. Madde 12/5'te namusun korunması bahanesinin şiddet eylemlerine gerekçe olarak kabul edilmemesi yönünde taraf devletlere sorumluluk yüklenmiştir (CoE, 2011, md. 12/5,42).

Türkiye'nin Sözleşmeyi Kabul Süreci ve Sonrası

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 121. toplantısına ev sahipliği yapan Türkiye, herhangi bir çekince koymaksızın 14 Mart 2012'de Sözleşme'yi ilk onaylayan Avrupa Konseyi üyesi olarak kayıtlara geçmiştir (bkz. CoE, 2023b). Bu doğrultuda, 24 Kasım 2011 tarihinde TBMM'ce çıkarılan 6251 sayılı kanun ile Sözleşme'nin onaylanması uygun bulunmuştur (Resmi Gazete, 2011). Müteakiben, 244 sayılı Kanunla yetkilendirilen ve 10 Şubat 2012'de toplanan Bakanlar Kurulu, Sözleşme'nin onaylanmasını kararlaştırmıştır. 2012/2816 sayılı karar, 8 Mart 2012 tarihinde Resmî Gazete'nin 28227 sayısında yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 2012). Sözleşme'de, üye devletlerin ulusal hukuklarının Sözleşme'ye uyulanması gerektiğine ilişkin hükümlere uygun olarak Türk hukukunda düzenlemeler yapılmıştır. 20

Mart 2012'de 6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 28239). Kanunun uygulanması için gerekli Yönetmelik ise 18 Ocak 2013'te Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete, 2013).

Türkiye herhangi bir iç veya dış baskı olmaksızın Sözleşme'nin hükümleri ile bağlı olma yönünde irade göstererek taraf olmuştur. Avrupa Konseyi'nin bir üyesi olması veya konunun insan hakları ile ilgili olması Türkiye'nin Sözleşme'ye taraf olması yönünde zorlayıcı bir sebep olarak düşünülemez. Nitekim Konsey üyesi Azerbaycan henüz Sözleşme'ye imza dahi atmazken; Ermenistan, Bulgaristan, Çekya, Macaristan, Letonya, Litvanya ve Slovakya Sözleşme'yi imzalamış lakin henüz onaylamamışlardır (CoE, 2011).

Sözleşme ile bağlanma egemen bir devlet olarak Türkiye'nin tercihi olsa da Sözleşme'nin tarafı olduktan sonra Sözleşme hükümlerine uyma Türkiye için bir yükümlülük haline gelmiştir. Hem bir uluslararası teamül kuralı hem de 1969 Viyana Konvansiyonu'nun 26. maddesinde bir andlaşma hükmü olarak yerini bulan *pacta sunt servanda* (ahde vefa) ilkesi, İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanması noktasında Türkiye için bir yükümlülüktür (VCLT, 1969, md. 26) Uluslararası hukuk doktrininde *jus cogens* nitelikte olduğu ileri sürülen *pacta sunt servanda* ilkesine (Aksar, 2021, s. 158) muhalefetin, hiç şüphesiz, uluslararası alanda Türkiye için ciddi sorunlara neden olacağı açıktır. Bu sebeple, Sözleşme hükümleri ile bağlı olmak istemeyen Türkiye, bu yönde önündeki tek seçenek olarak gördüğü Sözleşmeden çekilmeyi tercih etmiştir.

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi ile bağlı kalmak istememesinin hukuki gerekçelerinin olup olmadığının sorgulanması bu noktada evleviyetle önemlidir. Bilindiği üzere, Türkiye 2018'de parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçmiştir. Burada ilk akla gelen soru şudur: Sistem değişikliği sonucu Sözleşme hükümleriyle iç hukuk mevzuatı çelişmeye mi başlamıştır? Bilinmektedir ki uluslararası andlaşmalar hukuku kurallarına göre, iç hukuk kuralları gerekçe gösterilerek uluslararası andlaşma hükümleri ihlal edilemez (VCLT, 1969, md. 27). Peki bu yönde bir gelişme oldu mu? Diğer bir söylemle, Sözleşme hükümleri ihlal edilmesin diye mi çekilme gerçekleşti? Esasen, 2018'de yaşanan hükümet sistemi değişikliği, İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmasına ket vuracak mahiyette bir anayasal değişikliğe neden olmamıştır. Benzer bir durum anayasa dışındaki Türk hukuk mevzuatı için de geçerlidir. Yeni hükümet sistemindeki herhangi bir kanun, İstanbul Sözleşmesi'nin hükümleri ile çelişmemektedir. Ne var ki, bahsi geçen bu normların Sözleşme hükümleri ile çelişmesi durumunda Anayasa'nın 90. maddesi gereği, insan hakları ile ilgili olan İstanbul Sözleşmesi'nin herhangi bir ulusal kanundan önce uygulanması gerekir. Bu sebeple, Sözleşme'den çekilmeye ilişkin Türkiye'yi zorlayan hukuki bir gerekçenin bulunduğu söylenemez.

Çekilmeye yönelik farklı değerlendirmelerin yapıldığına şahit olunmuştur. Aksoy'a göre (2021), Sözleşme'den çekilmenin temel sebebi iktidarın korunması ve bu doğrultuda muhafazakar seçmenden daha fazla oy alabilme, muhafazakar partilerle işbirlikleri geliştirebilme ve kararlılık imajını güçlendirmektir. Sözleşme'nin imzalandığı ve yürürlüğe girdiği dönemde iktidara sahip olanların Sözleşme'nin Türk toplumu için önemli bir gelişme olduğuna dair farklı platformlarda ve şekillerde açık irade beyanları bulunmaktadır (TBMM, 2011). Başkanlık sistemine geçildikten iki yıl sonra Sözleşme'den çekilmeye yönelik ilk sinyaller verilmiş, Sözleşme aleyhinde farklı platformlarda eleştiriler yapılmıştır.

Sözleşme'nin içeriğine yönelik eleştirilerin, yukarıda ifade edildiği üzere, birkaç yıllık geçmişi bulunmaktadır. Lakin Türk toplum yapısına aykırılığı nedeniyle eleştirilen Sözleşme ilk imzaya açıldığı günden bu yana şeffaf bir şekilde herkesin erişimine açık olmuştur. Nitekim Sözleşme'ye ilk imza atan Türkiye'nin hükümet yetkilileri, Sözleşme'nin ulusal politikalara entegre edilmesinin gerekliliğini beyan etmişlerdir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2012). Bu sebeple, baştan beri şeffaf bir şekilde ve aynı irade tarafından yürütülen süreçlerin, kısa bir süre içerisinde radikal bir şekilde değişmesi eleştiri konusu olmuştur. Bu tespiti destekleyecek başka bir gelişme ise 14 Mayıs 2023 seçim takviminin açıklanmasının ardından yaşanmıştır. Seçim öncesi ittifak arayışındaki siyasi partilerden bazıları, halen yürürlükte olan 6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu* tartışmaya açarak, bu kanunun kaldırılmasını kurmak istedikleri ittifakın ön şartları arasında saymıştır. Bu gelişmeyle birlikte Türkiye, insan haklarının korunmasına dair normatif metinlerin tartışılmasına dair farklı bir sürece girmiştir.

Nihayetinde, Sözleşme ile bağlı kalmak istemeyen Türkiye, Sözleşme'nin 80. maddesine dayanarak çekilme sürecini başlattı (Resmi Gazete, 2021). Madde metni, taraf devletlerin herhangi bir zaman diliminde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne yapacakları bir bildirimle Sözleşme'den çekilebileceklerini ve bu bildirim Sekreterliğe ulaştığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde çekilmenin tamamlanacağını belirtir. Buna uygun olarak, Türkiye tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen çekilme kararı 22 Mart 2021'de işleme alınmış, 1 Temmuz 2021'de de çekilme gerçekleşmiştir (CoE, 2023c).

İnsan haklarına ilişkin uluslararası bir normu kabul etmek ve onu ulusal hukuka aktarmak şüphesiz ilgili toplum adına olumlu bir gelişmedir. Bu gelişmeler gerek ulusal gerekse uluslararası hukuk sistemi nezdinde ilgili toplumun ve o toplumdaki bireylerin yararına. İstanbul Sözleşmesi örneğinde de bu durum geçerlidir. Sözleşme özelindeki beis ise bu sürecin yürütülmesiyle ilgilidir. Açık rıza ile bu insan hakları Sözleşmesi'ne taraf olma ve fakat buna tezat bir şekilde Sözleşme'ye yönelik eleştiriler ve akabinde Sözleşme'den çekilme tasarrufunun neden olduğu tartışmalar takip eden başlık altında ele alınacaktır.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK TARTIŞMALAR

İstanbul Sözleşmesi, Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan ve Türkiye'nin taraf olduğu ilk insan hakları sözleşmesi değildir. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile başlayan süreçte benzer birçok tasarrufta yer almıştır (UN, 1979). Lakin bu Sözleşme, kadına yönelik şiddetin önlenmesi adına Avrupa'daki ilk müstakil girişim olması nedeniyle kıymetlidir (Bakırcı, 2015, s. 134). Sözleşme, özü itibarıyla, toplumsal cinsiyet olgusuna dayalı olarak kadına yönelik yapılaşan şiddetin ve ev içindeki şiddetin giderilmesini amaç edinmekte ve bu doğrultuda taraf devletlerin hukuki koruma mekanizmalarını etkinleştirmeleri adına önemli bir yasal zemin oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, Sözleşme'nin içeriği, Sözleşme'ye dayalı olarak Türk iç hukukuna kazandırılan yeni normlar ve Sözleşme'den çekilme usulü kamuoyunda tartışmalara neden olmuştur.

Tartışmaların bir kısmı Sözleşme'nin esasına ilişkindir. İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik ilk eleştiriler Sözleşme'nin Türkçe'ye çevirisinin yapılmasıyla başlamıştır. "Domestic violence", "ev içi" şiddet yerine "aile içi" şiddet şeklinde çevrilmiştir. Aile mefhumu, farklı akademik disiplinlerde farklı şekillerde ele alınan bir kavramdır (Gumus, 2021). Nitekim kavramın Türk Dil Kurumu'daki (TDK) karşılığı da çeşitlidir. Kan bağı ile kurulan ilişki biçimi neticesinde oluşan toplumun en küçük birimi; birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; aynı amaç için çalışanların bütünü aile olarak tanımlanmıştır. Sözleşme özelinde, İngilizce'den Türkçe'ye çeviri yapanların aile kavramını, evlilik bağı ile kurulmuş bir zümre olarak tanımladığı anlaşılmaktadır. Başka bir söylemle, çeviride aile kavramı dar bir şekilde yorumlanmıştır. Esasen bu durum Türkiye'nin Sözleşme'ye olan yaklaşımının da göstergesidir.

Sözleşme'nin Türk aile yapısına uygunsuzluğu eksenindeki ilk tartışmalar politik çevrelerde başlamış, akabinde toplumun bazı kesimlerinde karşılık bulmuştur. Sözleşme'nin aile kurumuna zarar vereceğine olan inanç, toplumun bir kısmı tarafından benimsenmiştir. Sözleşme'nin İngilizce metninde "ev içi" şiddet ile nikahsız birlikteliklerin de korunma altına alındığına vurgu yapanlar, nikahsız yaşama ve aynı cinsten birlikteliklerin aile kurumunun kapsamını genişletmesini eleştirmişlerdir (Dursun, 2021, s. 53). Sözleşme karşıtlarına göre bu gelişme, Sözleşme vasıtasıyla cinsiyetsizliğin meşrulaştırılması olarak değerlendirilerek aile kurumuna karşı bir tehdit olarak gösterilmiştir (Çocuk Vakfı, 2021, s. 137). Bazı basın organlarında Sözleşme aleyhine yapılan propagandalar da aynı gerekçelerle temellendirilmişti (Keleş & Duygu, 2021, s. 382). Benzer şekilde, sosyal medya platformlarında Sözleşme'nin aile kurumunu yok etmeye yönelik Batılı bir girişim olduğu ve LGBT'ye zemin hazırladığı iddia edilmiştir (Akar, Bayar, & Koçtürk, 2021, s. 95).

Sözleşme'ye karşı olanların diğer bir argümanı ise Sözleşme ile kadının aileden kopartılmaya çalışılmasıdır. Bu düşüncenin taraftarları kadını bir bireyden ziyade ailenin bir unsuru olarak kabul eder (Garipoğlu & Şanlı, 2021, s. 131). Ataerkil

bir toplumda din ve ahlak kurumları ile rolleri belirlenen kadının bireye dönüşmesi zorlaşmakta, kadın, erkek karşısında ikincil konuma itilmektedir (Garipoğlu & Şanlı, 2021). Bu anlayış ile şekillenen bir toplumda kadına yönelik şiddetin yasaklanması adına atılacak adımlar, aile müessesesine yönelik tehditler olarak algılanmaktadır. Erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünün ortadan kalkması endişesinin Sözleşme'ye yönelik karşıtlığı arttırdığı öne sürülebilir.

Tartışmaların bir diğer boyutu Sözleşme'den çekilme usulüne ilişkindir. Sözleşme'den çekilmeye ilişkin hukuki tartışma (İstanbul Barosu, 2021; İzmir Barosu, 2021) çekilmenin yetkili bir mercii tarafından yapılıp yapılmadığı üzerinedir (bkz. Çağlayan & Yüzbaşı, 2017)^[2]. Parlamentonun kanunla uygun bulunduğu Sözleşme'den Cumhurbaşkanı Kararı ile çekilme sağlanması, bu tartışmanın özünü oluşturur. Çekilme kararının hukuka aykırı olduğu yönündeki iddialar yargıya taşınmış, Cumhurbaşkanı'nın ilgili kararına karşı Danıştay'da dava açılmıştır. İlk olarak Danıştay 10. Dairesi'nce, sonra da İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) tarafından verilen kararda, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmeye yönelik Cumhurbaşkanı Kararı'nın Anayasaya aykırı olmadığı belirtilmiştir (D10.D, 28.06.2021, E.2021/1747., 2021). 28 Nisan 2022'de Danıştay 10. Dairesi tarafından esastan görüşülen davada, Danıştay savcısı kararın iptali isteminde bulunmuş, Danıştay 10. Dairesi tarafından verilen kararda ise Sözleşme'den çekilme kararının iptali istemi reddedilmiştir.^[3] Danıştay, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmeye ilişkin tartışmalara son noktayı koymuş olsa da bu konunun meşruluğu ilgili literatürlerde tartışılmıştır (Arslan, 2021; Durmuş, 2021; Özcan, 2022; Şirin, 2021). İnsan haklarına ilişkin bir sözleşmenin bu tür tartışmalara neden olması, Türkiye'nin insan hakları karnesini olumsuz etkileyebilecek niteliktedir. Bu sebeple, farklı platformlarda ifade edildiği gibi (Özcan, 2022; Türkiye Barolar Birliği, 2021) eski hükümet sisteminde yürürlüğe giren bir uluslararası hukuk sözleşmesine yeni sistemde yapılacak müdahalelerde yetkide ve usulde paralellik ilkesi doğrultusunda hareket edilmesi gerekmektedir.

^[2] Anayasa'nın 90. maddesi uluslararası sözleşmelerin onaylanmasına ilişkin hükümler ihtiva etmesine rağmen sözleşmelerin sona erdirilmesine dair bir hüküm içermemektedir. Anayasa'nın 104. maddesi ise yürütmenin başı olarak Cumhurbaşkanı'nın uluslararası anlaşmaların onaylanması ve yayımlanması hususunda yetkili olduğunu belirtir. Aslına bakılırsa bu tartışmaların altında yatan mesele, hükümet sisteminde yaşanan değişim neticesinde yürütmenin tek bir kişiye yani Cumhurbaşkanı'na geçmiş olmasıdır. Uluslararası anlaşmaların onay süreçlerine ilişkin olarak eski sistemde (parlamentar sistem) de birtakım tartışmalar mevcuttu.

^[3] Danıştay 10. Dairesi, feshine ilişkin Cumhurbaşkanı Kararı'na karşı açılan çok sayıda davaya ilişkin Nisan ve Haziran aylarındaki duruşmalarından, 19 Temmuz 2022'de İstanbul Sözleşmesi'nin feshine ilişkin 20 Mart 2021 tarihli Cumhurbaşkanı Kararı'nın iptal istemini reddettiğini açıkladı.

ULUSLARARASI ANDLAŞMALARIN ÖNEMİ ÜZERİNDEN TÜRKİYE'NİN İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NDEN ÇEKİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uluslararası andlaşmalar, uygulanan uluslararası hukuk sistemi içerisinde uluslararası ilişkilerin idame ettirilmesinin en somut enstrümanlardır. Uluslararası bir sorunun giderilmesi veya önlenmesi adına hazırlanan andlaşmalara taraf olmak, taraf olan devletlerin ilgili konuya ilişkin sağ duyusunu gösterirken, taraf olmama yönündeki ısrarlı tutum ise ilgili devletlerin etnosentrik bir tutum sergilediğini gösterir ki bu da istenmeyen bir durumdur. Özellikle insan hakları ve çevre gibi tematik konulara ilişkin sözleşmeler daha hassas yaklaşılmalı hususlardır. BM İklim Değişikliği Çerçeve Protokolü veya bilinen adıyla Kyoto Protokolü bu hususta önemli bir örnek teşkil eder (UN, 1997). 1997'de imzaya açılan Protokol hali hazırda 192 devlet tarafından onaylanmasına rağmen, ABD, Protokol'ü 1998'te imzalamış lakin henüz onaylamamıştır (UN, 1997). Başkan Bush döneminde yapılan açıklamada Protokol'ün ABD ekonomisine zarar vereceği belirtilmiş (Bush, 2001), devam eden süreçte ise uluslararası toplumda bu tasarrufa yönelik eleştiriler geliştirilmiştir (McCright & Dunlap, 2003). Uluslararası ilişkilerdeki ağırlığı dikkate alındığında ABD'ye yönelik uluslararası toplumun tutumu eleştiri düzeyinde kalırken, başka somut olaylarda bu eleştiri düzeyi ilgili devletlere ve vatandaşlarına zarar verebilecek boyuta ulaşabilmektedir. İran'ın BM Güvenlik Konseyi Daimi üyeleri ve Almanya (P5+1) ile 2015'te imzaladığı Nükleer Andlaşma bu bağlamda diğer bir örneği teşkil eder (Garraway, Mills, & Gadd, 2022). İran'a uygulanan yaptırımların Andlaşma ile ortadan kalkması İran toplumu tarafından olumlu bir gelişme olarak kabul edilmiştir (Jaafari & Woolf, 2015). Nitekim devletlerarası ilişkilerin en nihayetinde muhatapları ilgili devletlerin vatandaşlarıdır. ABD Başkanı Trump'ın, ülkesini bu Andlaşmadan çekmesi ile İran zorlu bir sürece girmiştir. Çekilme sonrası ülkede meydana gelen huzursuzluklar ve polarizasyon ülkenin bekası adına olumsuz bir ortam yaratmıştır (Shams, 2018). Ukrayna savaşı nedeniyle Rusya'nın Avrupa Konseyi üyeliğinden ve dolayısıyla Konsey statüsünden çıkartılması, uluslararası andlaşmalara taraf olmanın önemini göstermesi açısından başka bir örnektir. Savaş öncesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde iyi bir insan hakları karnesine sahip olmayan Rusya (AİHM, 2023), Konsey üyeliğinin sona ermesi ile daha farklı ve fakat iyi olmayan bir sürece girmiştir. Savaş nedeniyle Avrupa'nın yaptırımlarına maruz kalan Rusya, elindeki doğalgaz gücü ile bu yaptırımların etkisini hafifletmeye çalışmaktadır (Nandana, Runturambi, & Daryanto, 2023, ss. 1290-1302). Lakin, Rusya'da insan hakları ihlali nedeniyle AİHM'e başvuru yapan bireylerin elinden bireysel başvuru hakkının alınması, Rus toplumu adına istenmeyen bir gelişme olmuştur. Hülasa, çok taraflı uluslararası andlaşmalara taraf olmamak, taraf olmak istediğini belirtip de taraf olmamak veya hali hazırda taraf iken taraflık statüsünün kaybedilmesi hem ilgili devlet hem de vatandaşları bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Buradan hareketle Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinin olumsuz yansımaları değerlendirilebilir. Sözleşme'den çekilme yönündeki tasarruf farklı açılardan Türk devletine ve milletine etki etmektedir. Öncelikle, çekilme tasarrufu Sözleşme'nin sağlamış olduğu koruma kalkanını ortadan kaldırarak kadının bireysel (bkz. somatik ve mental şiddet) ve yapısal şiddet (bkz. ekonomik şiddet) (Galtung, 1969, s. 173,174) türlerine maruziyetinin artmasına neden olabilir. Bir adım ötesinde bu tasarruf, daha geniş bir yelpazede tüm toplumun gündelik yaşamını etkileyebilir. Nihayetinde ise Türkiye'nin uluslararası toplumdaki imajının olumsuzlanmasına sebep olabilir.

Birincisi, Sözleşme'den çekilme tasarrufu, Sözleşme'nin üzerinde durduğu kültür öğeleri üzerinden şiddetin artmasına da neden olabilir. Burada kültür öğelerinden kasıt, Türk kültürünün şiddet ile ilişkilendirilmesi olarak anlaşılmamalıdır. Daha ziyade, kültür ile ilişkilendirilen ve fakat kültür ile organik bir bağı olmayan durumlar burada kastedilenlerdir. Sözleşme'nin muhtelif yerlerinde kültür, gelenek, töre, din ve namus gibi sebeplerin, kişisel şiddetin gerekçelendirilmesinde ileri sürülemeyeceğine vurgu yapılmıştır (CoE, 2011, md. 12,42). Sözleşme'de sayılan bu durumlar Galtung tarafından kültürel şiddet olarak ifade edilmektedir (Galtung, 1990, s. 296). Sözleşme'de sayılan ve Galtung'un kültürel şiddet olarak tanımladığı bu durumlar, toplum kültürünü yansıtmaları da belirli bir kesim tarafından benimseniyor olmasından dolayı şiddetin meşrulaştırıcı araçları olarak gösterilebilmektedir. Türkiye'de kadına yönelik şiddet eylemlerinin önemli bir bölümü ise ne yazık ki bu meşrulaştırma araçları üzerinden gerçekleşmektedir. Sözleşme'deki "sözde namus" koruyuculuğu bunlardan biridir (CoE, 2011, md. 12/5). Sözde namusun korunması, Türk toplumunda bir kesim tarafından toplumsal kuralların bir parçası olarak kabul edilmekte, neticesi genellikle ölümle sonuçlanan kadına yönelik kişisel şiddet formunun oluşmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu kapsamdaki cinayetlerin çoğunun kadının kocası tarafından olmak üzere ev içindeki diğer bireylerce işlendiğinin tespitine yönelik araştırmalar mevcuttur (kadincinayetleri.org, 2023).

Kişisel şiddetin en radikal formu olarak kadın cinayetlerine dair resmî rakamlar bilinmemekle birlikte, konuyla ilgili sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan veriler kişisel şiddetin ölçülmesine dair fikir vermektedir (kadincinayetlerinidurduracagiz.net, 2023). Kadınlara yönelik kişisel şiddet formları öldürme eylemi ile sınırlı değildir. Mor Çatı'nın verilerine bakıldığında, kişisel şiddet bağlamında kadınlara yönelik psikolojik şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddetin kayıtlara geçtiği görülmektedir (Ucan, Acelya vd., 2021). Mor Çatı'nın aynı verilerine göre, kadınların ekonomik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (Ucan, Acelya vd., 2021). Söz konusu araştırma verilerinin, kayıtlara geçenler üzerinden hesaplandığı, uğradığı şiddete ses çıkartamayanların bulunduğu hususunda ise şüphe yoktur. Sözleşme'ye taraf olmadan önce Türkiye'nin kanayan bir yarası olan kadın cinayetleri, sözde kültür öğeleri üzerinden meşrulaştırılarak Sözleşme'den çekilme ile artış gösterebi-

lir. Bu yöndeki gelişmelerin kısa, orta ve uzun vadedeki yansımalarının saptanması adına ilave araştırmaların yapılması gerekir. Araştırma süreçlerinde resmi verilerin erişime açılması da kadın cinayetlerinin önüne geçilebilmesi adına elzemdir.

İkincisi, Sözleşme'den çekilme tasarrufunun uluslararası platformlarda sıklıkla gündeme gelmesi, çekilme tasarrufuna yönelik dışsal tepkileri de artırmıştır. Uluslararası toplumda Türkiye'nin Sözleşme'den çekilmesi aleyhine yapılan propagandalar artmıştır. Bunların ilki, üyesi olduğumuz Avrupa Konseyi'nden yapılan açıklamada dile getirilmiş, çekilme tasarrufunun insan haklarının uluslararası korumasına zarar vereceğine vurgu yapılmıştır (CoE, 2021). Konsey açıklamasının yapıldığı oturumda konuşan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Başkanı ve Avrupa Konseyi Parlamenteler Meclisi Başkanı, Sözleşme'nin parlamentoda tartışılmaksızın fesh edilmesinin insan haklarının korunması adına endişe verici olduğunu ifade etmişlerdir (CoE, 2021). Türkiye'nin egemenlik yetkisi dahilinde gerçekleştirilen bir tasarruftan dolayı yabancı devletler ve kurumlar tarafından yapılan açıklamaların yersiz olduğunu savunanlar olabilir. Teknik olarak bu doğrudur da. Lakin yabancı devlet ve kurumların Sözleşme'den çekilme nedeniyle takınacakları politik tutumların Türkiye'yi dışlamak suretiyle devlete ve millete olumsuz yansımaları olabilir.

Bu olumsuzluklardan biri şüphesiz son dönemlerde Türk vatandaşlarının yurtdışı seyahatleri öncesinde yaşadıkları vize retleridir. İstatistiklere göre, Avrupa Birliği ülkelerine Türk vatandaşları tarafından yapılan vize başvurularının retlerinde özellikle 2017 sonrası ciddi bir artış gözlemlenmiştir (Çağlayan & Erkoyun, 2022). Vize uygulaması yabancı devletlerin elinde, ülkelere giriş yapmak isteyenler için gerekli bir yasal prosedür olduğundan, vize retlerine dair ayrıntılı bir gerekçelendirme yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Türk hükümeti, Avrupa ülkeleri tarafından takınılan bu tutumun 2023 Mayıs seçimleri öncesi hükümeti zora sokma adına yapıldığını iddia etmiş, yapılan karşı açıklamalarda ise Türk tarafının iddiaları kabul edilmemiştir (Çağlayan & Erkoyun, 2022). Avrupa'nın vize konusundaki tutumunun politik olduğu söylenebilir. Lakin bu tutumun takınılmasındaki nedenlerin tümüyle hükümet aleyhine olduğu hususu tartışılır. Türkiye'nin son dönemde içinden geçtiği ekonomik kriz nedeniyle Avrupa'ya doğru yaşanan göç dalgalarının, Avrupa devletlerin tutumlarının gerekçelerinden biri olduğu söylenebilir. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme neticesinde ülkede oluşan atmosferin göçleri artıracağına yönelik endişeler ise Avrupa devletlerinin vize uygulamalarını rijitleştirmelerine neden olmaktadır. Bağımsız araştırmacı raporlarına göre, Avrupa devletlerini samimi bulmasalar da Türkiye'deki 18-25 yaş aralığındakilerin önemli bir kısmı iyi bir yaşam ve insan hakları için Batılı ülkelerde yaşamak istediklerini beyan etmişlerdir (Çağlar & Çarlar, 2021). İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin uluslararası göçe etkisine dair spesifik bir araştırma olmamasına rağmen, çekilme tasarrufunun Türkiye'deki atmosferin şekillenmesine katkı sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Vize retlerine bağlı olarak, başvuruları reddedilen her bir bireyin birinci kuşak insan hakkı (Domaradzki, Khvostova, & Pupovac, 2019, ss. 423-443) olarak seyahat özgürlüğünün kısıtlandığı söylenebilir. Buradaki seyahat hakkının kısıtlandığına yönelik iddiaya temel oluşturacak eylem, devletin önleyici bir tasarrufu değildir. Başka bir söylemle, Türkiye'nin, Anayasa'nın 23. maddesinde belirtildiği üzere, soruşturma veya kovuşturma nedeniyle vatandaşlarına uyguladığı bir seyahat engeli söz konusu değildir. Daha ziyade, devletin, pozitif yükümlülüğü kapsamında vatandaşlarının seyahat hakkının önündeki engellerin ortadan kaldırılması noktasında bir eksikliği olduğu ileri sürülebilir. Gürbüz'ün ifade ettiği üzere, vatandaşların uluslararası seyahat özgürlüklerinin garanti altına alınması adına yabancı devletlerle karşılıklı olarak gerekli hukuki tedbirleri almak devletin pozitif yükümlülükleri arasındadır (Gürbüz, 2019, s. 112). Vize retleri nedeniyle yaşanan bu hak ihlalinin giderilmesi adına Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından yabancı devlet temsilcileri ile görüşmeler gerçekleşmiş (Yüzbaşıoğlu, 2022), Türkiye, pozitif yükümlülüğünü yerine getirmeye çalışmıştır. Başka bir ifadeyle, Türkiye vize retlerini azaltmanın kendisine ait bir pozitif yükümlülük olduğunu zımnen kabul etmiştir. Bakanlıkça yapılan açıklamada sorunun kısmen çözüldüğü, gerekmesi halinde karşı tedbirler alınabileceği belirtilmiştir (Yüzbaşıoğlu, 2022). Bakanlıkça alınabileceği belirtilen karşı önlemlerin, uluslararası hukukta misilleme olarak bilinen (Şafak, 2021, s. 320), uluslararası hukuk kurallarına uygun ve fakat dostluk ilişkilerine aykırı önlemlerden başka bir mahiyette tezahür etmeyeceği açıktır. Burada ilk akla gelen karşı önlem, karşı vize reddi uygulamaları olsa da AB vatandaşlarının mütakabiliyet ilkesine aykırı olarak Türkiye ülkesine vizesiz giriş hakkına sahip olmaları, alınacak önlemleri anlamsız kılacaktır.

Seyahat özgürlüğünün kısıtlanmasının doğal bir sonucu olarak ilave durumlar da ortaya çıkmıştır. Planladığı gibi yurtdışındaki eğitim, iş ve benzeri faaliyetlerini gerçekleştiremeyenler (Tope, 2022); vize başvurusu reddedildiği için vize ücreti iadesi alamayanlar (Caglayan & Erkoyun, 2022) ve vize retleri nedeniyle turistik Avrupa turlarını iptal etmek zorunda kalan seyahat acenteleri (Caglayan & Erkoyun, 2022) mağduriyet yaşamaktadırlar. Benzer şekilde, ikinci kuşak insan haklarından (Domaradzki vd., 2019) olan ve Anayasa'nın 42. maddesinde koruma altına alınan eğitim hakkının gerçekleştirilememesi bu bağlamda vize reddinin -dolaylı da olsa- sonuçlarından biridir. Nitekim, vize reddi nedeniyle ortaya çıkan mağduriyetler sadece Sözleşme destekçileri için söz konusu değildir. Sözleşme'den çekilme taraftarı Türk vatandaşları da bu süreçten aynı oranda etkilenmektedirler. Vize reddi sorununun seçim öncesi iktidar aleyhine propaganda aracı olarak kullanıldığına yönelik iddiaların test edilmesi, seçim sonrası mümkün olmuştur. Mayıs 2023 seçimlerindeki sonuçlar, mevcut iktidarın halktan güvenoyu aldığını göstermiştir. Dolayısıyla yeni dönemde iktidardan beklenen, devletin pozitif yükümlülüğü ekseninde mevcut bu sorunun çözüme kavuşturulmasıdır.

Üçüncüsü, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme Türkiye'nin uluslararası platformdaki görüntüsünü uzun vadede olumsuz etkileyebilir. Ülkenin uluslararası platformlardaki konumunu belirleyen farklı konulardaki uluslararası endeksler bu bağlamda önemli parametrelerdir. Bu endeksler ülkelerin tematik konularda uluslararası konumlarını gösterir. Ülkelerdeki gelişmelerin kümülatif olarak yansımaları bu endekslerden okunabilir. Lakin her bir tikel olayın bu indekslere yansımaları da aynı hızla gerçekleşmez. Başka bir söylemle, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin hemen öncesi ve sonrasında ülkenin konumunun değişip değişmediğini beklemek anlamsız olur. Bu konuda nicel verilere dayalı sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi için süre gerekir. Nitekim bu endeksler genellikle yıllık bazda hazırlanır. Küresel Barış Endeksi (GPI) bu bağlamda önemli bir endekstir. Barış, genel anlamda şiddetin yokluğu olarak tanımlandığında (Galtung, 1969, s. 168) bu endeksin farklı şiddet durumlarını ölçmede yol gösterici olduğu söylenebilir. Ülkelerin karşılaştırmalı barışçıl konumunu farklı parametreler üzerinden değerlendiren bu endekse göre Türkiye, 163 ülkenin bulunduğu sıralamada 2022 verilerine 145. sırada yer almaktadır (IEP, 2020). İstanbul Sözleşmesi'nin onaylandığı yıl olan 2012'de 163 ülke arasında 132. sırada yer alan Türkiye, 10 yıllık sürede önemli bir düşüş yaşamıştır. Ülkenin genel sıralamasının tayininde özellikle şiddet, cinayet ve bunları tetikleyen politik etken parametreleri etkili olmuştur (IEP, 2020). Sözleşme'nin uygulama sürecine tekabül eden zaman zarfındaki düşme eğilimi üzerinden basit bir okuma ile Sözleşme'nin hali hazırda başarısız olduğu çıkarımını yapanlar olabilir. Lakin burada dikkate alınması gereken, bu sürede Sözleşme'nin efektif bir şekilde uygulanıp uygulanmadığıdır. Sözleşme ve ona dayalı iç hukuk tasarrufları efektif bir şekilde uygulanabilseydi, adı geçen parametrelerin iyileştirilmesinde önemli bir yol kat edilebilir. Bunların tikel etkilerinin incelenmesi ise müstakil bir çalışmanın konusu yapılabilecek mahiyettedir.

Georgetown Üniversitesi Kadın, Barış ve Güvenlik Enstitüsü (GIWPS) tarafından yayımlanan Kadın, Barış ve Güvenlik Endeksleri de barış ve güvenlik alanında kadınların rolünü göstermede önemlidir (GIWPS, 2021). GIWPS'nin Oslo Barış Araştırmaları Enstitüsü'yle birlikte 2021'de yayımladığı rapora göre Türkiye 170 ülke arasında 106. Sırada yer almaktadır (GIWPS, 2021). Bölgedeki diğer ülkeler de Türkiye'den farklı bir şekilde listede iyi bir konum işgal etmemektedirler. Hamzaoğlu ve Konuralp'e göre Ortadoğu'daki ülkelerinin bu endekste alt sıralarda yer almasının sebepleri arasında sözde namus gerekçeli şiddet eylemleri ve yasal eksiklikler yer almaktadır (2019, s. 227). Sözde namusun korunmasından bahisle kadınlara yönelik şiddet eylemleri İstanbul Sözleşmesi'nin önemle üzerinde durduğu ve elimine edilmesi istenen bir olgudur. Bu saptamadan hareketle, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme, namusun korunması bahanesiyle gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin önüne geçmeye engel teşkil etmekte, GIWPS endeksinde ülkenin iyi bir konuma yükselememesine neden olmaktadır.

Bunlara ilave olarak, kadınlara yönelik şiddete dair veri setlerine erişimde farklı platformlar mevcuttur. BM Kadına Yönelik Şiddet Küresel Veritabanı (UN Women, 2023), OECD'nin Kadına Yönelik Şiddet verileri (OECD, 2023), Dünya Bankası'nın Partner Şiddeti verileri (The World Bank, 2022) ile AB Merkezli Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü verileri (EIGE, 2023), kadınlara yönelik şiddet durumlarını resmetme adına önemli sağlayıcılardır.

Adı geçen verilerde spesifik olarak Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinin sonuçlarına odaklanan bir veri setine erişmek tabiiyle mümkün değildir. Nitekim bu sağlayıcılar küresel bazda kadına yönelik pek çok duruma ilişkin kapsayıcı veriler sunmaktadır. Burada önemli olan İstanbul Sözleşmesi'ni, insan hakları bağlamının bir parçası kabul etmek ve bu doğrultuda Sözleşme'den çekilmenin Türk toplumuna etkilerini dikkate almaktır. Zira insan hakları sözleşmeleri aleyhine geliştirilecek tutumlar toplum üzerinde kümülatif olarak etki yaratır. Örneğin, idam cezasının Türk ulusal hukuk sistemine geri getirilmesine yönelik tartışmalar için de aynı durum geçerlidir. 1984'ten beri *de facto* olarak, AİHS 6. ve 13. Protokolü'nün (CoE, 2023e) kabulüyle de *de jure* bir şekilde uygulamasına son verilen idam cezasının yakın geçmişte politik tartışmalara konu edilmek suretiyle gündeme geldiği bilinmektedir. İdam cezası geri getirilmemiştir. Lakin bu konuya ilişkin tartışmaların gündeme geldiği dönemlerde uluslararası toplumda Türkiye'ye yönelik endişelerin baş gösterdiği de bilinmektedir (Dejevsky, 2016). İstanbul Sözleşmesi örneğinde olduğu gibi bir insan hakları sözleşmesinden çekilmek veya idam cezası örneğinde olduğu gibi bu cezanın yasaklanmasını düzenleyen sözleşmelerden çekilmeye yönelik söylemler devlete ve millete fayda getirmemektedir.

SONUÇ

Bir uluslararası hukuk enstrümanı olarak İstanbul Sözleşmesi taraf devletler için bir kazanımdır. Sözleşme ile korunan değerlerin taraf devletlerce benimsenmesi ilgili toplumların ve toplum üyeleri olarak bireylerin gelişmesi adına elzemdir. Eril görünümlü bir toplumsal cinsiyet anlayışı neticesinde kadının toplum içerisinde ikincil konuma itilmesi ve buna bağlı olarak kadının farklı türde şiddet eylemlerine maruz kalmasının önüne geçilmesi, Sözleşme ile elde edilebilecek kazanımların başında gelir. Başta kadınlar olmak üzere ev içinde şiddete maruz kalan bireylere Sözleşme tarafından koruma kalkını sağlandığı ortadadır. Bununla birlikte, Sözleşme, öncelikli olarak Avrupa Konseyi çatısı altında olmak üzere genel olarak uluslararası ilişkilerin geliştirilmesine de katkı sağlar. Bu açıdan, Sözleşme'ye taraf olmama, bahsi geçen kazanımlardan bir bakıma mahrum kalma anlamına gelir. Sözleşme ile bağlanma yönünde irade beyanı gösterip, bir süre Sözleşme'yi uygulayıp, akabinde Sözleşme'den çekilmek ise bu doğrultudaki en kötü senaryo olabilecek mahiyettedir. Tabii ki teknik olarak egemen bir devletin tasarrufları zaman içerisinde değişebilir. Lakin Sözleşme'nin çekinceye izin vermesine rağmen

hiç çekince koymadan Sözleşme'ye taraf olup, buna tezat bir şekilde Sözleşme'den çekilme yönündeki tasarruf, ülkenin uluslararası ilişkilerini etkileyebilir.

Bu çalışmada, insan hakları ile ilgili olanlar başta olmak üzere, uluslararası andlaşmaların devletlerin ulusal ve uluslararası toplumdaki imajlarını belirleyici mahiyette olduğuna dikkat çekmek suretiyle Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi değerlendirilmiştir. Uluslararası sözleşmeler, kazanımlarına koşut bir şekilde, çekilme durumlarında çekilen devletin toplumunda ve uluslararası ilişkilerinde sorunlara neden olabilmektedir. İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'nin son yıllarda çekildiği birkaç andlaşmadan biridir. Şu ana kadar az sayıda andlaşmadan çekilen Türkiye, bu tasarrufların birkaçını son birkaç yıl içerisinde gerçekleştirmiştir. Nasıl ki bir uluslararası andlaşma hükümleri ulusal normlar bahane gösterilerek ihlal edilemezse, taraf olunan bir uluslararası andlaşma da çekince konulmayan hükümleri üzerinden veya şartlarda esaslı bir değişiklik olmadan fesh edilemez. Birinci durumun gerçekleşmesi açık bir uluslararası hukuk ihlali anlamına gelirken, ikinci durumun gerçekleşmesi *de facto* olarak uluslararası ilişkilerde ilgili devlete ve vatandaşlarına zarar verir.

Sözleşme'nin tartışmaya açıldığı dönem Türk siyasi tarihi adına önemli bir dönüm noktası olan Başkanlık Hükümet Sisteminin uygulamaya geçirildiği döneme denk gelmiştir. Sözleşme ve Sözleşme'ye dayalı olarak oluşturulan iç hukuk tasarruflarına yönelik eleştiriler, Mayıs 2023 genel seçimleri ve cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde gündeme getirilmiştir. Seçimlerin nihayete ermesi ile tesis edilen istikrar ortamında İstanbul Sözleşmesi ve buna bağlı olarak oluşturulan iç hukuk düzenlemeleri ile Türkiye'nin ulusal ve uluslararası toplumdaki imajını zedeleyecek şekilde uluslararası andlaşmalar ve bunlara dayalı oluşturulan ulusal hukuk tasarrufları üzerinden tartışmaların devam ettirilmemesi devlet ve millet adına faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AlHM. (2023). HUDOC - European Court of Human Rights. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%20>
- Akar, E., Bayar, Ö., & Koçtürk, N. (2021). İstanbul Sözleşmesi: Twitter Üzerinden Sözleşmeye Karşı Çıkanların Görüşlerine Yönelik Bir Söylem Analizi. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 4(7), 88-106. <https://doi.org/10.35235/uicd.893945>
- Aksar, Y. (2021). *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk I* (6. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aksay, H. A. (2021, Mart 29). What Lies behind Turkey's Withdrawal from the Istanbul Convention? Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) website: <https://www.swp-berlin.org/publikation/what-lies-behind-turkeys-withdrawal-from-the-istanbul-convention>
- Amnesty International. (2021, Temmuz 1). Turkey: Withdrawal from Istanbul Convention "Sets Clock Back Ten Years" on Women's Rights. Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/turkey-withdrawal-istanbul-convention-sets-clock-back-ten-years-womens-rights>
- Arslan, V. (2021, Mart 29). İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye Cumhuriyeti Bakımından Feshedilmesi Hakkında Kararın 1982 Anayasası Bakımından Değerlendirilmesi. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen Lexpera Blog website: <https://blog.lexpera.com.tr/443/istanbul-sozlesmesinin-turkiye-cumhuriyeti-bakimindan-feshedilmesi-hakkinda-kararin-1982-anayasasi-bakimindan-degerlendirilmesi/>

- Bakırcı, K. (2015). İstanbul Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, (4), 133-204.
- Bush, G. W. (2001, Mart 13). Text of a Letter From The President. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/03/20010314.html%3E>
- Çağlayan, C., & Erkoyun, E. (2022, Ağustos 26). Turks Frustrated by "Deliberate" Increase in Number of European Visa Rejections. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen Reuters website: <https://www.reuters.com/world/turks-frustrated-by-deliberate-increase-number-european-visa-rejections-2022-08-26/>
- CoE. (2011). Istanbul Convention Action against Violence against Women and Domestic Violence. Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence website: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>
- CoE. (2021, Mart 21). Council of Europe Leaders React to Turkey's Announced Withdrawal from the Istanbul Convention. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-leaders-react-to-turkey-s-announced-withdrawal-from-the-istanbul-convention-1>
- CoE. (2023a). 46 Member States. Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states>
- CoE. (2023b). By member States of the Council of Europe. Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen Treaty Office website: <https://www.coe.int/en/web/conventions/by-member-states-of-the-council-of-europe>
- CoE. (2023c). Full List. Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen Treaty Office website: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>
- CoE. (2023d). Historical Background. Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence website: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background>
- CoE. (2023e). The ECHR and the Death Penalty: A Timeline. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen Portal website: <https://www.coe.int/en/web/portal/death-penalty>
- Çağlar, A., & Çarlar, T. (2021). *Türkiye Gençlik Araştırması 2021*. Geliş tarihi gönderen https://www.kas.de/documents/283907/16886777/Türkiye+Gençlik+Araştırması+2021_Türkce.pdf/fd08ce1-8d75-02bb-13cb-2bb341b8897d?version=1.6&t=1655118080391.
- Çağlayan, S., & Yüzbaşı, F. (2017). Uluslararası Andlaşmaların Onaylanmasını Uygun Bulan Kanunların İptali İstemleri Hakkında Türk Anayasa Mahkemesi'nin Tutumu. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (10), 189-217.
- ÇAĞLAYAN, S., & YÜZBAŞI, F. (2017). ULUSLARARASI ANTLAŞMALARIN ONAYLANMASINI UYGUN BULAN KANUNLARIN İPTALİ İSTEMLERİ HAKKINDA TÜRK ANAYASA MAHKEMESİ'NİN TUTUMU. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (10), 189-217.
- Çocuk Vakfı. (2021). İstanbul Sözleşmesi İçin Çocuk Vakfından Açıklama ve Öneri Notu. *Çocuk ve Medeniyet*, 6(11), 137-141.
- D10.D, 28.06.2021, E.2021/1747, (Danıştay 2021).
- Dejevsky, M. (2016, Temmuz 18). The Death Penalty Must Not Be the Legacy of Turkey's Quashed Coup. *The Guardian*. Geliş tarihi gönderen <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jul/18/death-penalty-must-not-be-the-legacy-of-turkeys-failed-coup>
- Dışişleri Bakanlığı. (2023a). Uluslararası Antlaşmalar. Geliş tarihi 15 Haziran 2023, gönderen <http://ua.mfa.gov.tr/>
- Dışişleri Bakanlığı. (2023b). Uluslararası Kuruluşlar ve İlişkilerimiz / T.C. Dışişleri Bakanlığı. Geliş tarihi 15 Haziran 2023, gönderen <https://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?23a3fc26-4f3b-47dd-943e-d8934cdad97e>
- Domaradzki, S., Khvostova, M., & Pupovac, D. (2019). Karel Vasak's Generations of Rights and the Contemporary Human Rights Discourse. *Human Rights Review*, 20(4), 423-443. <https://doi.org/10.1007/s12142-019-00565-x>
- Durmuş, M. T. (2021). Cumhurbaşkanı'nın Uluslararası Sözleşmeler Üzerindeki Tasarruf Yetkisi ve Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Ayrılmasının Hukuki Analizi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 29(3), 1969-2007.
- Dursun, A. (2021). İstanbul Sözleşmesi'nin İslam Hukukuna Göre Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(19), 41-68.
- EIGE. (2023, Haziran 9). Gender-Based Violence. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen European Institute for Gender Equality website: https://eige.europa.eu/gender-based-violence?language_content_entity=en
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191.
- Galtung, J. (1990). Cultural Violence. *Journal of Peace Research*, 27(3), 291-305.
- Garipoğlu, F. K., & Şanlı, A. S. (2021). Muhafazakar ve Feminist İdeolojiler Bağlamında İstanbul Sözleşmesi Tartışmalarına Yönelik Bir Eleştirel Söylem Analizi. *Memleket Siyaset Yönetim*, 16(35), 125-188.
- Garraway, A., Mills, C., & Gadd, E. (2022). *Iran's Nuclear Programme*. Geliş tarihi gönderen <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cdp-2022-0123/>
- GIWPS. (2021). *Women Peace and Security Index*. Washington. Geliş tarihi gönderen <https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2021/10/WPS-Index-2021-Summary.pdf>

- Gumus, E. O. (2021). The Contemporary Debates on Conservative Family: The Case of the Istanbul Convention. *RAIS Conference Proceedings 2021*. Geliş tarihi gönderen <https://ideas.repec.org/p/smo/lpaper/0054.html>
- Gürbüz, N. (2019). Ulusal ve Uluslararası Alanda Seyahat Özgürlüğüne Bakış ve Diğer Temel Hak Ve Özgürlüklerle İlişkisi. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, (3), 95-126.
- Hamzaoğlu, M., & Konuralp, E. (2019). Türkiye'de Kadına Karşı Şiddetin Sembolik ve Doğrudan Biçimleri: Namus Olgusu ve Namus Cinayetleri. *Adli Tıp Bülteni*, 24(3), 226-235.
- IEP. (2020, Temmuz 24). Global Peace Index. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen Vision of Humanity website: <https://www.visionofhumanity.org/maps/>
- İletişim Başkanlığı. (2021, Mart 21). Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilmesine İlişkin Açıklama. Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turkiyenin-istanbul-sozlesmesinden-cekilmesine-iliskin-aciklama/>
- Istanbul Barosu. (2021, Nisan 2). İstanbul Sözleşmesi, Cumhurbaşkanı Kararı ile Neden Feshedilemez ? Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://www.istanbulbarosu.org.tr/haberdetay.aspx?id=16262>
- Izmir Barosu. (2021, Mart 30). İstanbul Sözleşmesi Yürürlüktedir! Haklarımızdan Vazgeçmeyeceğiz! Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://www.izmirbarosu.org.tr/HaberDetay/2291/istanbul-sozlesmesi-yururluktedir-haklarimizdan-vazgecmeyecegiz>
- Jaafari, S., & Woolf, C. (2015, Nisan 3). Iranian Joy After Nuclear Deal is 'Tempered with Pragmatism'—And for Good Reason. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen The World from PRX website: <https://theworld.org/stories/2015-04-03/iranian-joy-after-nuclear-deal-tempered-pragmatism-and-good-reason>
- kadincinayetlerinidurduracagiz.net. (2023). Veriler. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://www.kadincinayetlerinidurduracagiz.net/kategori/veriler>
- kadincinayetleri.org, K. (2023). Kadın Cinayetleri. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <http://kadincinayetleri.org>
- Kanbur, N. (2021). Istanbul Convention: Commitment to Preventing Gender-Based Violence. *Journal of Adolescent Health*, 69(2), 354-355. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2021.05.009>
- Keleş, D., & Duygu, O. (2021). İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği. *Kültür ve İletişim*, 24(48), 372-405.
- Liivoja, R. (2008). The Scope of the Supremacy Clause of the United Nations Charter. *The International and Comparative Law Quarterly*, 57(3), 583-612.
- McCright, A. M., & Dunlap, R. E. (2003). Defeating Kyoto: The Conservative Movement's Impact on U.S. Climate Change Policy. *Social Problems*, 50(3), 348-373. <https://doi.org/10.1525/sp.2003.50.3.348>
- Nandana, Y., Runturambi, A. J. S., & Daryanto, E. (2023). The Turmoil of Europe's Economy, Food and Energy Stability: Will It Ends Western Sanctions on Russia? *International Journal of Social Service and Research*, 3(5), 1290-1302. <https://doi.org/10.46799/ijssr.v3i5.362>
- OECD. (2023). Inequality—Violence Against Women. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://data.oecd.org/inequality/violence-against-women.htm>
- Özcan, Z. (2022). İstanbul Sözleşmesinin Feshedilmesinin Hukuki Boyutu. *UHDTD*, 1(1), 14-26.
- Pazarıcı, H. (2015). *Uluslararası Hukuk* (14. bs). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Resmi Gazete. *TC Anayasası*. , Sayı: 17863 Ş (1982).
- Resmi Gazete. *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*. , 28127 Ş (2011).
- Resmi Gazete. *Resmi Gazete*. , 28227 Mükerrer Ş (2012).
- Resmi Gazete. *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği*. , 28532 Ş (2013).
- Resmi Gazete. *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Türkiye Cumhuriyeti Bakımından Feshedilmesi Hakkında Karar*. , 31429 Ş (2021).
- Resmi Gazete. *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*. , 6284 Ş (28239). (20 Mart 2012)
- Shams, O. (2018, Mayıs 15). How Donald Trump's Nuclear Deal Withdrawal Will Hurt Iran's Dissenters and Activists. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen The Conversation website: <http://theconversation.com/how-donald-trumps-nuclear-deal-withdrawal-will-hurt-irans-dissenters-and-activists-96364>
- Şafak, E. (2021). Uluslararası Hukukta Yaptırım Kavramı ve Devletler Açısından Bağlayıcılığı Meselesi. *ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 310-337.
- Şirin, T. (2021, Mart 24). Uluslararası Sözleşmelerden Çekilme Usulü ve Başlıca Tartışmalar. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen Tolga Şirin website: <https://www.tolgasirin.com/post/uluslararasi-sozlesmelerden-cekilme-usulu>
- TBMM. (2011, Kasım 11). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ile Dışişleri Komisyonu Raporları (1/510)”. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss81.pdf>.

- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2012). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015*. Ankara. Geliş tarihi gönderen <https://web.archive.org/web/20200809140526/https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksqm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı/kadına-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-2012-2015-icin-tiklayiniz.pdf>.
- Tekin Apaydın, D. (2018). *Monizm-Düalizm İkileminde Türk Hukuk Sistemi: Uluslararası Hukuka Bakış Üzerine Doktrinel Uzlaşmazlığın Nedenleri ve AB Hukuku Işığında Bir Değerlendirme*. 9(1), 529-560.
- The World Bank. (2022, Ekim 1). Violence Against Women and Girls – What the Data Tell Us—World Bank Gender Data Portal. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://genderdata.worldbank.org/data-stories/overview-of-gender-based-violence/>
- Tooper, E. (2022). Why Are So Many Turks Facing Schengen Visa Rejections? Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://www.world.com/magazine/why-are-so-many-turks-facing-schengen-visa-rejections-60951>
- Türkiye Barolar Birliği. (2021, Mart 20). Barolar ve Tübakkom'un İstanbul Sözleşmesi'ne İlişkin Ortak Basın Açıklaması. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen Türkiye Barolar Birliği website: <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/barolar-ve-tubakkomun-istanbul-sozlesmesi-ne-iliskin-ortak-basin-aciklamasi-81675>
- Ucan, Acelya, Yukcu, Asli, Nefes, Ebrar, Kanat, Gulsun, Soydinc, Leyla, & Buyukgoze, Selime. (2021). *Türkiye'de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Koordinasyona İlişkin İzleme Raporu*. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. Geliş tarihi gönderen Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı website: <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2022/01/Erkek-Siddetiyle-Mucadelede-Koordinasyona-Iliskin-Izleme-Raporu.pdf>
- UN. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. , (1979).
- UN. *Kyoto Protocol*. , (1997). (1997)
- UN. (2023). United Nations Treaty Collection. Geliş tarihi 13 Haziran 2023, gönderen https://treaties.un.org/Pages/Home.aspx?clang=_en
- UN Women. (2023). Türkiye. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://evaw-global-database.unwomen.org/en/countries/asia/turkiye>
- Vienna Convention on the Law of Treaties*. , (1969).
- Yüzbaşıoğlu, N. (2022, Ağustos 23). Çavuşoğlu: (ABD ve Avrupa Vize Randevularının Geç Verilmesi) Kasıt Görüyoruz, Gerekli Uyarılar Yapılacak. Geliş tarihi 14 Haziran 2023, gönderen <https://www.aa.com.tr/tr/politika/cavusoglu-abd-ve-avrupa-vize-randevularinin-gec-verilmesi-kasit-goruyoruz-gerekli-uyarilar-yapilacak/2667293>

TURKIYE'S MANEUVER ON INTERNATIONAL LAW: THE ISTANBUL CONVENTION

EXTENDED ABSTRACT

States build and sustain their relations through international treaties. Bilateral ones address more specific issues, whereas multilateral treaties may concern the entire international community. Establishing a body of the international community like the United Nations or a human rights regime like the European human rights system under the auspices of the Council of Europe exemplifies the latter. Türkiye, a member of the international community, has been a party to both treaties without any intervention or permission from other parties since her establishment. She can also make a reservation or withdraw as long as the treaties in question allow.

In such an atmosphere, Türkiye decided to make a contribution to the prevention of violence against women. She hosted the meeting of the Committee of Ministers of the Council of Europe to discuss the issue in Istanbul in 2011. It was the first independent initiative launched in favour of women's rights. It then became a binding treaty, namely The Council of Europe Convention on Preventing and

Combating Violence Against Women and Domestic Violence, the Istanbul Convention, under the umbrella of the Council of Europe. It was indeed an achievement on behalf of Türkiye and human rights in general.

Nonetheless, this achievement turned into a test of Türkiye's human rights record within a concise span of time. This was because of Türkiye's unexpected decision to withdraw from the Convention. It means that Türkiye, as a member of the Council of Europe, took the lead but then ruined the process. According to the official statements, the Convention was not compatible with the Turkish culture and family structure as it grants protection to same-sex relations, which is believed to harm Turkish family. The domestic law in the country was adequate in preventing violence against women, the officials said.

The withdrawal from the Convention was one of the early actions of the presidential government system passed in 2018. However, the adoption of the new system cannot be a reason for the withdrawal. Put differently, no legal rules, whether, in the Constitution, laws or sub-norms within the hierarchy of the domestic legal order, in the new governmental system hinders the country from being party to a human rights treaty.

The legality of the withdrawal has been, of course, discussed in the country. The focus is, however, on the withdrawal procedure. The majority, talking about the unlawfulness of the withdrawal, argue that the withdrawal by a presidential decree violates general principles of law as the Convention came into force with a law enacted by the parliament. Therefore, the withdrawal is somewhat political. The fact that criticism of the Convention frequently comes to the fore during election periods and has become a prerequisite for election bargaining explains why this situation is political rather than legal. However, the Council of State put an end to the discussions by rejecting the allegations that withdrawing from the Convention by a presidential decree was not lawful.

This paper deals with Türkiye's adventure of the Istanbul Convention and the present and prospective effects of withdrawal from the Convention. Bringing the Convention and the gains achieved based on this Convention into question negatively affected both the state and the society. In the first place, the withdrawal may impact Türkiye's international image and even jeopardise national interest. The withdrawal could also lead to Türkiye's isolation from the international community. Indeed, what happened to Russia and Iran in the recent past are examples of international isolation. Depending on the deterioration of the image in the international arena, people in the country have suffered from the consequences of this withdrawal. A number of rejections have been encountered in Schengen visa applications made from Türkiye after the withdrawal. Those applying for the visa for travel, education and business purposes experienced losses in different aspects.

Considering all the aspects, this study handled the topic in four sections. Türkiye's approaches to international agreements, the scope of the Istanbul Convention, Türkiye's acceptance process and its aftermath, and finally, the effects of Türkiye's withdrawal from the Istanbul Convention are evaluated.

In a nutshell, it can be said that the May 2023 elections confirmed the stability environment in the country. Therefore, it is needed to exercise due care not to make national regulations based on the Istanbul Convention and the international agreements to which Türkiye is a party, mainly those concluded in the field of human rights, be agenda items in politics in a way that adversely affect the rights and interests of Türkiye and Turkish citizens. An attitude to be taken in this direction will be beneficial for the country's image in the international community as well as the interest of Turkish society.

Keywords: Istanbul Convention, Türkiye, Council Of Europe, International Law, International Treaties.

